

**Kirjallinen asiantuntijalausunto eduskunnan talousvaliokunnalle asiaan: KAA 7/2019 vp
Kaivoslaki Nyt – Lakialoite kaivoslain muuttamiseksi**

Lajien ja luontotyyppien uhanalaisuuteen, eli niiden riskiin hävitä Suomesta, vaikuttaa lukemattomia enemmän ja vähemmän merkittäviä tekijöitä. Kaivannaistoiminta on yksi merkittävistä tekijöistä. Suomen lajien maaliskuussa 2019 julkaistun uhanalaisuusarvion mukaan¹ kaivannaistoiminta, joka sisältää maa-aineksen ja kalliokiviaineksen oton lisäksi kaivostoiminnan, on neljänneksi merkittävin Suomen lajien uhanalaisuuden syy heti metsien talouskäytön, avointen alueiden sulkeutumisen ja satunnaistekijöiden jälkeen.

Uhanalaisuusarvion mukaan kaivannaistoiminta on ensisijaisena syynä kaikkiaan 124 lajin uhanalaisuuteen (4,6 % kaikista Suomen uhanalaisista lajeista) ja yhtenä syynä 309 lajin uhanalaisuuteen (>10 % kaikista Suomen uhanalaisista lajeista). Tulevaisuudenkin uhkatekijänä kaivannaistoiminta on merkittävä ja on kaikista uhkatekijöistä sijalla 12. Suomen luontotyyppien uhanalaisuusarvion² mukaan kaivannaistoiminta on sijalla 14 sekä luontotyyppien uhanalaisuuden syynä että niiden tulevana uhkatekijänä.

Näistä lähtökohdista on selvää, että kaivostoiminta on uhka Suomen luonnolle, ja on tärkeää, että kaivoslakia tarkastellaan vakavasti luonnon monimuotoisuuden näkökulmasta. Nostan esiin seuraavat viisi näkökulmaa, jotka työn edetessä on ainakin hyvä huomioida.

- 1) Voimassa oleva kaivoslaki ei enää kaikilta osin vastaa yhteiskunnallisesti hyväksyttyä käsitystä luonnonvarojen käytön kestäväydestä, koska se ei riittävästi turvaa lajien ja luontotyyppien säilymistä. Lain uudistuksessa kaivostoiminnan kielteisten vaikutusten estäminen ja minimointi luontoon ja ympäristöön on syytä tuoda voimakkaammin lain keskiöön.
- 2) Kaivostoimintaa säätelevien eri lakien yhteisvaikutukset ja lupien yhteensovittaminen on tarpeen, jotta toiminnan vaikutukset luontoon tulevat huomioiduksi nykyistä kokonaisvaltaisemmin.
- 3) Maanomistajien vaikutusmahdollisuuksia tulisi vahvistaa, ja erilaiset maankäytölliset intressit ja mahdollisuudet kuten luontomatkailu tulisi huomioida paremmin.
- 4) Luonnonsuojelualueet tulisi rajata kaivoslain soveltamisalan ulkopuolelle ja malminetsintä luonnonsuojelualueilla tulisi yksiselitteisesti kieltää. Malminetsinnän kieltäminen vähentäisi oleellisesti kaivostoimintaan ottamisen paineita luonnonsuojelualueilla.
- 5) Otetaan kaivostoiminnassa käyttöön velvoittava ekologisten haittojen ylikompensaatio. Pääministeri Antti Rinteen hallitusohjelmassa on kirjaus, jonka mukaan kokemusten perusteella harkitaan ekologiseen kompensaatioon liittyvien lainsäädäntöjen uudistamistarpeita. Kaivoslain uudistamisen yhteydessä ainakin seuraavaa kolmea asiaa tulee vakavasti harkita: i) Edellytetään ympäristövaikutusten arviointiohjelmassa suunnitelmaa ekologisen kompensaation toteuttamiseksi tarvittavista selvityksistä sekä siihen liittyvästä arviointimenettelyn järjestämisestä, ii) edellytetään ympäristövaikutusten

¹ Suomen lajien uhanalaisuus 2019. <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/299501>

² Suomen luontotyyppien uhanalaisuus 2018. <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161233>

arviointiselosteessa tarkkaa laskelmaa kaikista suorista ja epäsuorista kaivostoiminnan aiheuttamista ekologisista haitoista ja niiden suuruuksista sekä tarkkaa suunnitelmaa haittojen hyvittämiseksi luonnolle, ja iii) velvoitetaan kaikkien ekologisten haittojen ylikompensaatio.

Koska kokonaisheikentymättömyyden (no-net-loss) periaatteen yli velvoitettava kompensaatio aidosti parantaa ennen kaivoshanketta vallinnutta luonnon tilaa, ylikompensaatioon velvoittamalla voidaan luoda pääministeri Antti Rinteen hallitusohjelmassakin peräänkuulutettu uusi innovatiivinen rahoituskeino luonnonsuojelun rahoittamiseksi. Suomi on globaali edelläkävijä ekologisen kompensaation periaatteiden ja niihin liittyvien reunaehtojen tuntemuksessa³ ja Suomessa on asiantuntemusta, jolla voidaan luoda ekologisesta kompensaatiosta hyvin toimiva mekanismi. Lisäksi on huomattava, että kun ekologisesta kompensaatiosta tehdään kaikkia koskeva velvoite, sen usein kritisoitu mahdollisuus johtaa viherpesuun oleellisesti raukeaa. Vapaaehtoisen kompensaation tarjoaminen lupaprosessin yhteydessä ei velvoittavuuden jälkeen enää voi helpottaa luvansaantia, koska kaikkien on ylikompensoitava hankkeensa aiheuttamat haitat jo lähtökohtaisesti.

Ekologisen ylikompensaation velvoittaminen yleisemminkin kaikessa luontoa haittaavassa toiminnassa olisi ensisijaisena olevan luonnon monimuotoisuuden turvaamistavoitteen lisäksi järkevää kahdesta yhteiskunnallisesti merkittävästä syystä. Ensiksi ylikompensaatiovelvoite toimii ajatuksellisesti veron kaltaisena instrumenttina, joka korvamerkittynä luonnon monimuotoisuuden turvaamiseen loisi jo yllä mainitun innovatiivisen rahoituskeino luonnonsuojelun rahoittamiseksi. Toiseksi luontotyyppien ja lajien elinympäristöjen ennallistaminen tuo lisäarvoa luonnolle ja luo työtä. EU - rahoitteisessa Suoverkosto LIFE -hankkeessa on alustavasti arvioitu, että esimerkiksi suon ennallistaminen tuo suoraan ja välillisesti työtä noin 10-15 henkilötyövuotta per 1000 hehtaaria. Tarkempi arvio soiden ennallistamisen työllisyysvaikutuksista saadaan kesäkuussa 2020 kun Luontopaneelin parhaillaan valmisteleva ”Soiden ennallistamisen ekologiset, hydrologiset ja ilmastovaikutukset” arviointiraportti valmistuu.

Janne S. Kotiaho

Ekologian professori, Jyväskylän yliopisto
Suomen Luontopaneelin puheenjohtaja

³ <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/160211>
<https://www.ymparistotiedonfoorumi.fi/puheenvuorot/ekologinen-kompensaatio-lakiin/>
<http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/161156>
https://valtioneuvosto.fi/artikkeli/-/asset_publisher/10616/selvitys-ekologinen-kompensaatio-tarvitsee-tukevan-saantelypohjan